

הרב צבי ליפשיץ

הגדרת קבלת מצוות בגיור

הקדמה

מאות אלפי עולים שאינם יהודים חיים בתוכנו, מעורים בחברה הישראלית ובאופן טבעי מתקשרים לבני זוג יהודים. המספרים גדלים והולכים, ארבעת אלפים בשנה לפי חישוב סטטיסטי. מדובר בכ-90,000 זוגות, ומתוכם בקרב 30,000 זוגות שני בני הזוג אינם יהודים ובקרב יותר מ-50,000 זוגות אחד מבני הזוג אינו יהודי.² בתי הדין המיוחדים לגיור הולכים אחר פסקי ה'אחיעזר', כפי שהרבנים הראשיים לדורותיהם נהגו והורו לעת הזו, אך לאור המספרים הגדלים והולכים, עולים קולות של אנשים, וביניהם רבנים, הטוענים כי בעת כזו יש להקל יותר ולילך בשיטתם של הראשל"צ הג"ר בן ציון חי עוזיאל זצ"ל ועמו הג"ר משה הכהן זצ"ל, מרבני ג'רבה ולימים דיין בטבריה. הללו הקלו מאוד בהגדרת קבלת מצוות. מאידך גיסא, יש המערערים על דרכם של בתי הדין לגיור וטוענים שהם מקלים יתר על המידה.

במאמר זה באנו לבדוק האם בשעת דחק כזו של תערובת אלפי גויים בתוכנו אפשר לסמוך על הדעות המקלות בגיור. בחלק הראשון סיכמנו בקצרה את השיטות השונות בהגדרת קבלת מצוות והצגנו את הדרך שבתי הדין לגיור הולכים בה. החלק השני הוא עיקרו של המאמר, ובו בחנו את האפשרות לסמוך על דעת המיעוט בשעת הדחק. במאמר מוצגות בהרחבה סוגיות מרכזיות וציבוריות שעסקו בשאלה זו והשוואתן לנידוננו ו'ליקוטי בתר ליקוטי' אחר סברות ראשונים ואחרונים שחיפשו ויש שאף מצאו דרכים להקל ליחיד ובעיקר לציבור. מדובר בשאלה מורכבת הלכתית ומציאותית שהכתובת לפתרונה היא שולחנם של גדולי הדור ו'מארי דארעא דישראל', ואנו השתדלנו לפרוס השמלה לפני זקני העיר.

א. קבלת מצוות

רובם המוחלט של הפוסקים אינם מוותרים על קבלת מצוות בתהליך הגיור. רואים זאת גם בפרשנות דברי הרמב"ם,³ גם בדברי השו"ע וגם בפסיקת האחרונים ואחרוני האחרונים, עד דורנו.

1. פתיחה למאמר נרחב העוסק באפשרות לילך אחר הדעות המקלות בשעת דחק של חשש תערובת מרובה. המאמר פורסם בתפוצה פנימית לפני כמה שנים, והנתונים שבפתיחה הם על פי הידוע בזמנו. ככל הידוע, על אף המאמצים, אין שינויים מהותיים בשנים האחרונות.
2. את הנתונים מסר הד"ר אשר כהן מאוניברסיטת בר אילן, על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מסוף 2006.
3. ר' למשל שו"ת חמדת שלמה סי' כט; קול דודי דופק עמ' 99-100, הערה 22, והדברים הורחבו והובהרו

מהי קבלת מצוות?

1. הפירוש המקובל בדברי הראשונים והאחרונים הוא שהמתגייר מקבל עליו עול מצוות ומקבל עליו **לקיים** את המצוות. ה'אחיעזר'⁴ חידש שאם המתגייר מקבל עליו עקרונית את כל המצוות, אך בדעתו לעבור על מצוות מסוימות ('איזה מהמצוות', כלשונו) אחר כך לתיאבון, אין זו פגימה בקבלת המצוות. דהיינו, כשהוא מקבל עליו, אך יודע שייכשל אחר כך במצווה מסוימת, אין זה חיסרון בקבלת המצוות, ואפשר לקבלו אף לכתחילה.

2. ומוסיף ה'אחיעזר':

אולם היכא שברור הדבר שבודאי יעבור אחרי כן על איסורי תורה חלול שבת וטריפות, ואנו יודעים בבירור כוונתו שאינו מתגייר רק לפנים ולבו בל עמו, הרי אומדנא דמוכח שמה שאומר שמקבל עליו המצוות לא כלום הוא... ובמקום אחר כתב:⁵

אולם דא עקא שאין קבלת המצוות אחרי שהוא אומדנא דמוכח שליבם בל עמם ויתנהגו בחלול שבת באסור נדה ונבלות, וכו' הד"ר מנחם פינקלשטיין סיכם את הדברים בספרו 'הגיור הלכה ומעשה' (עמ' 115):
בדין קבלת המצוות - אין ללמוד מדבריו חילוק בין **עצם החיוב** במצוות לבין **חובת קיום** המצוות. חילול שבת ואכילת טריפות הם עברות המהוות חסרון בקבלת המצוות.
ובהמשך (עמ' 116) כתב:

נראה כי הפוסק ביקש להבחין בין איזה מן המצוות אשר עליהן חושב המתגייר לעבור לתאבון, לבין איסורי תורה חילול שבת וטריפות. שמירת שבת וכשרות הן לדברי האחיעזר עיקרי הדת היהודית, וכאשר ברור שהמתגייר אינו מתכוון לקיים מצוות אלו, ייפסל הגיור אף בדיעבד, שכן יש אומדנא דמוכח שהמתגייר לא גמר כלל בדעתו לקיים מצוות.
הגרי"ש אלישיב⁶ כתב על ה'אחיעזר':

משמע שאפשר להסתפח לקהל ד' אף שאין בדעתו להגמל מאכילת נבלות וטריפות אם כי באופן דלא שביק היתרא ואכל איסורא, או גם ברוצה להמשיך לחיות עם אשתו הנכרית ג"כ יהיה גר, שהרי הוא מומר לתאבון, והדברים צ"ע.
לפי דברי הגרי"ש אלישיב, יש אפשרות של 'לתיאבון' גם בעברה חמורה כחיים עם נכרית. הרב אלישיב נשאר ב'צריך עיון' בנוגע לסברת ה'אחיעזר', ודרכו בענייני הגיור ידועה, אך יש צורך לחדד את דברי ה'אחיעזר' ולהבין עד היכן היא קבלת המצוות. ייתכן גם שהרב אלישיב כתב 'וצריך עיון' על הבנה זאת ב'אחיעזר'. על כל פנים, גם לפי הסבר

בפסקי הדין של בתי הדין לגיור כרך א' מעמ' קסז ואילך בשני מאמרים גדולים ובעוד מאמרים שם.
4. אחיעזר, הרב חיים עוזר גרודזינסקי, ח"ג סי' כו.
5. אחיעזר, ח"ג סי' כח.
6. קובץ תשובות, ח"ב עמ' עב.

זה, מדובר על 'איזה מהמצוות', כלשון ה'אחיעזר', ולא יותר מכך; השווה להלן בדברי הרב עוזיאל.

לצורך הסבר דברי ה'אחיעזר' נמחיש בדוגמה:

אדם ירא שמיים שמעשן יודע שהעישון מזיק לבריאות ואף רוצה ושואף להפסיק לעשן, אלא שיצרו תוקפן. אדם כזה, במשל למתגייר, מקבל עליו את דין 'ונשמרתם' ואף שואף לקיימו ככתבו וכלשונו, אך כרגע מתקשה. בכגון זה אומר ה'אחיעזר' שאין זה חיסרון בקבלת המצוות, כי הוא רוצה לשמור, רוצה לקיים, שואף לכך ויגיע לכך! אבל אדם שאינו מתכוון לשמור שבת, כשרות וטהרת המשפחה ואינו מקבל על עצמו כלום - אינו בכלל 'מקבל מצוות', ומה שאומר שמקבל, אין זה אלא **מן השפה ולחון**, שהרי מה קיבל אם אינו מתאמץ ומנסה? מצב זה הולם את האמרה הצהלי"ת 'לא יכול הוא אחיו של לא רוצה וכן דוד של מסרב!'.⁷

הגדרה יפה נתנה לנו אחת המתגירות בשיחתנו עמה בבית הדין. שאלנו אותה מה דעתה על מצב שהמתגייר אומר 'אני מאמין בכל לבי בקב"ה ובי"ג העיקרים, אך איני רוצה לשמור כלום', השיבה הגברת: 'אדם שאוהב את ההורים שלו לא יעשה להם רע'. זו הגדרת קבלת המצוות לפי ה'אחיעזר', כפי שהבינוה הפוסקים.

2. ה'דבר אברהם' התנגד מסברה אף להגדרה זו וכתב:

ואני חוכך בזה, כיון שבשעת הקבלה הוא חושב לעבור אפילו לתאבון, אין זו קבלה והם תרתי דסתרי.

אך כתב:⁷

לכן אני נבוך למעשה בעניין זה, אבל יודע אני שלפעמים הנחיצות גדולה מאוד מטעמים שונים וכחא דהיתרא עדיף...

והגאון הרב עובדיה יוסף קבע:⁸

נראה דלא שבקינן פשיטותיה של האחיעזר משום ספיקו של הדבר אברהם, והעיקר כדברי האחיעזר.

3. דברים דומים לדברי ה'אחיעזר' כתב הרב דוד צבי הופמן, בעל ה'מלמד להועיל',⁹ בנושא גירת לכוהן, שיודעת שתעבור על איסור כשתינשא לו:

וי"ל דבאמת, אם אומרת בפירוש שאינה רוצה לקבל מצוה זו אסור לקבלה, אבל בנדו"ד הרי אינה אומרת כן בפירוש וא"כ אף שאנו יודעים שבודאי תעבור על אסור זה, מ"מ- בשביל תקנת הכהן ובשביל תקנת זרעו מקבלים אותה.

כאן הושם אמנם הדגש **באמירה** בפירוש שהיא אינה מקבלת לעומת מצב שיודעת שתעבור, אך אינה אומרת זאת בפירוש, אך הסברה אחת. הגרי"א הרצוג כתב:¹⁰

7. דבר אברהם, ר' אברהם שפירא מקובנא, ח"ג סי' כח.

8. קובץ תושבע"פ יג (תשל"א), 'בעיות הגיור בזמננו', עמ' כא-לב, ובפרט עמ' לב.

9. שו"ת מלמד להועיל, ח"ג אהע"ז סי' ת.

10. שו"ת היכל יצחק, אה"ע א סי' יט.

ואעפ"כ יש מקום להסתפק בזה, שמא הדין הזה הוא דווקא בתנאי מפורש, שאמנם יש כאן אומדנא חזקה שלא תשמור דבר זה, אבל זהו משום שיצרה כופה אותה, היינו המסיבות שאינה יכולה להתגבר עליהן, ותעבור על זה לתיאבון אבל אין זאת שיוור בעצם הגירות, שזהו רק כשהיא מתנה שלא תחול הגירות לענין זה ושלדבר זה תהא כנכרית ויהא מותר לה מן הדין, וא"כ היא באה לעשות שיוור תנאי בגירות ואין גירות לחצאין. אבל זו איננה משיירת בגירות, אלא שאנו יודעים שאעפ"י שיוודיעו לה שמהיום והלאה תהא גירות ויחול עליה האיסור להזקק לכהן והיא אינה מוחה, לא תוכל להתגבר ויודעת שתחטא, זה לא נקרא שיוור בגירות. כך אפשר לומר, ואעפ"כ אין הדבר ברור וצ"ע.

הרב ישראל רוזן¹¹ דן בשאלה האם אמירה מפורשת שלא יוכל לשמור מפני היצר (שמקבל הכול חוץ מדבר אחד לתיאבון) תיחשב לקבלת כל המצוות, וצריך עיון, ויש להתיישב בדבר.

4. יש שנסמכו על הרב פיינשטיין ב'אגרות משה' ולמדו ממנו קולא בדומה ל'אחיעזר', אך המעיין בתשובותיו יראה ששיטתו שונה! וכך כתב בהתייחסו לגירות וכוהן:¹²
וא"כ, אף אם גירות זו תקבל עליה כל המצוות ממש נמי, היא לא קיבלה עליה איסור זו מלהינשא לכהן, שהרי האיסור איכא גם על אישה. ונמצא שלא קיבלה איסור זה, שהרי רק בשביל להינשא לכהן היא מתגיירת, וכיוון שלא קיבלה דבר זה אינה גירות כלל...

וכתב שם:

ומה שהביא כתר"ה שבמלמד להועיל כתב שאין זה עכוב בקבלת מצוות, אין זה לע"ד כדכתבתי, וספר מלמד להועיל אין אצלי לעיין בו.

הרב פיינשטיין אינו מזכיר את ה'אחיעזר' בהקשר זה, אך מזכיר את ה'מלמד להועיל', שכאמור דבריו דומים לדברי ה'אחיעזר', ודוחה אותם בפירוש. נמצא שאינו מקבל את ההבחנה של ה'אחיעזר' בנוגע לעובר עברות לתיאבון, וכן את ההבחנה של ה'מלמד להועיל' הוא דחה בפירוש. שיטתו לכאורה היא שהמתגייר חייב לקבל עליו מצוות על מנת לקיימן כמעט בלא שום סייג (כדלהלן).

על אף האמור, פסק ר' משה פיינשטיין¹³ לקולא במקרה של גירות שסיפרה שבשעת קבלת המצוות והטבילה ידעה שלא תוכל לשמור שבת ויום טוב כי תסולק מעבודתה. וכך היה - היא נסעה ברכבת לעבודה אך השתדלה למעט בחילול שבת, למשל בכתיבה. במקרה זה (של דיון בגיור שכבר נעשה) פסק ר' משה פיינשטיין לקולא וחידש שבמקרה שהמתגייר אומר לבית הדין שהוא מקבל עליו את הכול, אך יודע שלא יוכל לעמוד בניסיון אם יאיימו עליו שיהרגוהו, נחשב הדבר לקבלת מצוות, והסביר: 'מאחר שקיבלה

11. הרב ישראל רוזן, 'גר שקבל תורה חוץ ממצוה אחת', תחומין יט (תשנ"ט), עמ' 139-143.

12. אגרות משה, אהע"ז ח"ב סימן ד.

13. אגרות משה, יו"ד ח"ג סימן קח.

חיוב המצוות לקיימם כשיהיה לה באפשר שהיא לא תהא אנוסה'. ומוסיף חידוש, וזו לשונו:

שאף כשיאמר **שלא יוכל לעמוד בנסיון דמיון**... שהוא ג"כ נסיון גדול והרבה אין יכולים לעמוד בזה... ואיכא אינשי שהוא גדול להם יותר מנפשות... דנחשב זה שקיבל מצוות, כיוון שבעצם מקבל המצוות ויקיימם כשלא יהיה לו נסיון...

במה נשתנה מקרה זה ממקרהו של ה'מלמד להועיל'?

א. אפשר לכאורה להבחין בין מקרה שבו החיסרון בקיום הוא **זמני** לבין מקרה של גירות לכוהן, שבו החיסרון הוא כמעט **תמידי** עד סוף ימיה! אך מדברי הגר"מ פיינשטיין עצמו, לעיל באותה תשובה, נראה שאינו מקבל זאת, שכן כתב:¹⁴ 'עכ"פ, אם לא קיבל הגר איזה מצווה **אף רק לזמן** לא מועילה טבילתו'. לכאורה, אם האדם מכריז מראש שאי קיום המצווה הוא זמני, הוא אינו קורא תיגר, אלא אדרבה, רוצה הוא לקיים, אך מתקשה כרגע. אף על פי כן, לפי שיטת ר' משה פיינשטיין, זהו חיסרון בקבלת המצוות.

ב. אפשר לומר שר' משה פיינשטיין מחלק בין אינוס חיצוני (חזק) לבין אינוס שמוצאו במתגייר בעצמו. אם אונסים אותו, הרי שהוא מבחינתו רוצה לקיים ומקבל לקיים, אך אם הדבר בא ממנו, מחולשת אופיו, אין מתחשבים באונס כזה. כמו כן, גם באונס חיצוני מתחשבים רק כשהוא בדבר חריף, כמו אונס מיתה וממון,¹⁵ כי קבלת המצוות לפי הרב פיינשטיין היא **'ענין אחד לשמוע... ולעשות כציווי ה'**.

ג. אך נראה יותר שההבחנה מתמקדת ברצון המתגייר. אם יש אונס חיצוני חזק, הרי שהמתגייר **רוצה** אך מונעים ממנו או שמניע חיצוני מעכבו. אך אם הדבר תלוי בו, הרי שחוסר יכולתו להתמודד עם קיום המצוות מורה שבאמת **אינו רוצה** ולא רק **אינו יכול**. אפשר להגדיר שמדד הרצון אצל ר' משה פיינשטיין מתחיל מנקודה גבוהה יותר. ואפשר ששתי הסברות משולבות. וכאמור, גם באונס חיצוני מדובר באונס **חזק**, 'שאיכא אינשי שאונס ממון הוא נסיון להם יותר מנפשות'.

לסיכום: שיטת הרב משה פיינשטיין מחמירה יותר משיטת ה'אחיעזר'. אין הוא מקבל את טיעון ה'**לתיאבון**' של ה'אחיעזר', אלא מקל רק במקרה שיש אונס חזק שגובר על רצונו האמתי לקבל ולקיים את המצוות, ואין ללמוד מדבריו קולות בנוגע לקבלת מצוות!! הד"ר פינקלשטיין מעיר עוד כי הרב פיינשטיין השתמש בטעם זה של אונס כאשר הוא מצטרף לעוד שלושה טעמים לקולא, ונראה כי כל אחד מן הטעמים אינו עומד בעצמו, ורק צירופם מביא למסקנה שהגרות תקפה. ועיין עוד בדברי מו"ר הרב צבי יהודה קוק זצ"ל ב'דעת כהן'¹⁶, שגם אם משום אונס הוא נמנע מלקבל מצווה אחת, זה מעכב בגר צדק. את ההבחנה שלעיל בין ה'אגרות משה' ל'אחיעזר' מצאנו גם בקובץ תשובות של הגרי"ש אלישיב.¹⁷

14. שם, עמ' שנב בעמודה השמאלית.

15. עי' בדברי הד"ר פינקלשטיין, שם, עמ' 120-121.

16. הערות הרב צבי יהודה קוק לשו"ת דעת כהן, סי' כד, בשם הרי"מ חרל"פ.

17. קובץ תשובות, ח"ב עמ' עב.

ב. קבלת מצוות על פי הגדרת הרב משה הכהן והרב עוזיאל

ב'פסקי עוזיאל בשאלות הזמן' (סי' סה) כתב הרב:

מכאן מפורש יוצא שאין דורשין ממנו לקיים המצוות ואף לא צריך שבית דין ידעו שיקיים אותן, דאל"כ לא יתקבלו גרים בישראל דמי יערוב שגוי זה יהיה נאמן לכל מצוות התורה? אלא מה שמודיעין לו מקצת מצוות הוא כדי שאם ירצה יפרוש וכדי שלא יוכל לומר אח"כ אילו ידעתי לא הייתי מתגייר וזהו לכתחלה אבל בדיעבד אם לא הודיעוהו אינו מעכב (ש"ך שם סק"ג). מכל האמור למדנו: שאין תנאי קיום המצוות מעכב את הגרות אפילו לכתחלה.

לכאורה יוצא שלפי הרב עוזיאל, אין צורך בקבלת מצוות. והלא ה'שלחן ערוך' (יו"ד סי' רסח סעי' ג) כתב במפורש שצריך קבלת מצוות בפני בית דין, וגם הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פ"ב ה"ז) כתב: 'כל העכו"ם כולם כשיתגיירו ויקבלו עליהן כל המצוות שבתורה והעבדים כשיתחררו הרי הן כישראל לכל דבר', ועליהם נסמך הרב עוזיאל בתשובותיו.

דברי תורה עשירים במקום אחר, ונראה שהרב עוזיאל פירש כדברי הרב משה הכהן.¹⁸ הרב הכהן כתב שהגדרתה של קבלת מצוות היא קבלת **חיוב** במצוות וקבלת העונש אם לא יקיים. אדם יודע שהוא מתחייב במצוות ומקבל **עול** מצוות, אך **לא מתחייב לקיים**. הגדרה זו מצאנו גם בדברי הרב עוזיאל (משפטי עוזיאל יו"ד ח"ב, סי' נח):

אבל אם קיבל עליו כל התורה ושכרן ועונשן של מצוות אלא שהוא נמשך בדברים

שהרגיל בהם בגיותו - הרי זה גר חוטא ואין נמנעים מלקבל אותו משום כך.

הרי לנו הגדרה זהה לדברי הרב הכהן: קבלת **עול** ולא קבלה לקיים. כך גם שאל הרב בארי זצ"ל (רבה של נס ציונה) את הרב גדליה פעלדר זצ"ל¹⁹ שמא זוהי הגדרתה של קבלת מצוות.

אעיר בקצרה כמה הערות:

1. הרב משה הכהן נסמך בדבריו על ה'אחיעזר' ופירשו לקולא, כהגדרתו שצריך קבלת **עול** ולא קבלה **לקיום**. לדבריו, האומדנא שה'אחיעזר' דיבר עליה תתפרש בתור אומדנא המוכיחה את קבלתו העקרונית את המצוות, ואם יש לנו אומדנא כזו, די בכך. לעיל העלינו שהנסמכים על ה'אחיעזר' אינם מפרשים כך את דבריו, וגם לדבריו, צריך קבלה **לקיים**, ואחרת אין זו קבלה! בהתכתבות עם חברנו הרב מוטי בראלי זצ"ל (פורסם בתפוצה פנימית בבתי הדין לגיור) הבאנו את מקור דבריו של ה'אחיעזר' ואת לשונו, והוכחנו כי הפירוש הנכון בדבריו הוא שצריך **קבלה לקיים**, ואין כאן מקום להרחיב.

2. גם הרב עוזיאל וגם הרב משה הכהן יוצאים מהנחה שהמתגייר מאמין בייחודו של ה' ומכיר בערכן האלוקי של המצוות, ואם לא - אינו גר, והדברים מפורשים בדבריהם! אם

18. שו"ת השיב משה, ע"מ קצד, קצט.

19. נחלת צבי, עמ' קס.

כך הוא, הרי שהתאמת דבריהם למציאות זמננו בצורה גורפת אינה הולמת אפילו את שיטתם. אנו עוסקים במתגיירים שבאו ממקום שאין בו אמונה' והאמונה הודחקה לגמרי, והם נכנסים לחברה שגם בה האמונה מונחת בקרן זווית (אף שלפי סקרים, היא קיימת בקרב חלק גדול מן היהודים), הכיצד נשער ונבחן את היסוד הבסיסי של האמונה בה' ובי"ג עיקרים אם לא נראה שום רצון מצדם לקיים מצוות מרכזיות?²⁰

3. זו לשון ה'השיב משה':

הגיורת שבזמנינו רובם ככולם מתנהגים בכמה דברים כיהודיות גם לפני הגרות מעת שנישאו לישראל, פשיטא שימשיכו כך לאחר הגרות ועוד יוסיפו להתנהג כיהודיות בדברים אחרים...
האם התכוון הרב משה הכהן לגיור המוני ושליטת נצרות בלבד?!

4. וזו לשון הרב עוזיאל (שם):

שמותר ומצווה לקבל גרים וגיורות אעפ"י שידוע לנו שלא יקיימו כל המצוות משום שסופם יבואו לידי קיומם.
מתי יתקיים או מתי צריך להתקיים מה שכתב: 'שסופם יבואו לידי קיומם'? האם בדורם? בדור הבא? האם זה מתאים להמונים?
5. הרב פעלדר²¹ דחה את דברי הרב בארי, כי לא מצא להם מקורות בפוסקים (אין אנו יודעים אם הרב בארי קיבל את הדברים, ועל כל פנים גם הוא הציג זאת בתור 'שמא').
העולה מן הדברים: גם המקלים הסכימו שעל המתגייר להכיר בציווי ה', להכיר בשכר ועונש ולקבל עליו את עול התורה ועונשיה, ובטוחים אנו שכך הוא ('לפי האומדנא שהוא מתגייר בלב שלם' - משפטי עוזיאל, שם), אלא שהנסיבות (סביבה, ילדים וחולשת היצר) אינן מאפשרות לו לקיים את המצוות כרגע, ואפשר שבעתיד יקיימן, וסופו שיקיימן.

ג. שיטת הרב ישראלי בקבלת המצוות בגרות

לרב ישראלי זצ"ל שיטה ייחודית בנוגע למהותה של קבלת המצוות ומטרתה. לדבריו, קבלת המצוות היא הקריטריון שעל פיו יקבל בית הדין את המתגייר. זה התנאי לקבלתו לעם ישראל. אך לדבריו: 'תוכן הגרות בעיקרו הוא עזיבת העם שממנו בא וכניסתו לעם ישראל'. את הצורך בנוכחות בית דין בשעת קבלת המצוות מסביר הרב ישראלי כך:²²
אלא שכוונת הדברים, שכיון שעיקר הגרות הוא קבלתם לכלל ישראל ע"י שלושה מישראל... כי הגרות שהיא קבלתו ע"י בי"ד, בתנאי שמל וטבל, וכוונת הגר היא אמנם נדרשת בכדי שבי"ד יקבלוהו, אך משקבלוהו, אף שעשו שלא כהוגן הרי זה גר וכל דיני אדם מישראל עליו.

20. עי' חזו"א, יו"ד סי' קיט ס"ק ב.

21. נחלת צבי, עמ' קסג.

22. חוות בנימין סי' סז, עמ' תיב/2.

כאמור, זוהי שיטה ייחודית שרוב הפוסקים אינם מסכימים עליה,²³ ונראה שגם אין לה השלכה לנידון דידן, כי אנו עוסקים בשאלה מהי קבלת המצוות הנדרשת כדי לקבל את הגר, ועל כך לא דיבר הרב ישראל.

סיכום

מדרג הדעות במהותה של קבלת המצוות הוא כדלהלן:²⁴

1. לפי ר' משה פיינשטיין: המתגייר חייב לקבל עליו לקיים מצוות, ואין מתחשבים בחוסר יכולתו לקיים אלא במצב של אונס חיצוני **חזק** של נפשות או ממון. בכל מצב אחר המתגייר מוגדר - **אינו רוצה לקיים**.

2. גם לדעת ה'אחיעזר', המתגייר מקבל מצוות על מנת לקיים. מאידך גיסא, גם חוסר יכולת מצד המתגייר אינו מוציא אותו מכלל הגדרת מקבל מצוות: הוא **רוצה לקיים**, אך אינו יכול, ונחשב עובר לתיאבון. אבל אם אינו מתכוון לשמור על יסודי הדת כשבת, כשרות וטהרת המשפחה, הדברים מורים שאינו רוצה, **ולא רק אינו יכול**, ואין זו קבלת מצוות. לפי הבנת הגרי"ש אלישיב את ה'אחיעזר', ייתכן 'לתיאבון' גם בעברה חמורה של חיים עם נכרית, אך הרב אלישיב כתב על כך 'וצריך עיון', עיין לעיל. ועוד נוסף כאן כי בסימן כו ה'אחיעזר' כתב שהחשש שלא תשמור פתחי נידה אינו עילה מספקת לשלול משום כך את קבלת המצוות, אך בסימן כח הכניס את דין הנידה ליסודי הדת וליצירת האומדנא שאינו רוצה. לפי הסברינו לעיל, הדבר תלוי בנסיבות (עיין לקמן בסוף הסיכום).

3. הדעה המקלה היא דעתם של הרב עוזיאל והרב משה הכהן. לדבריהם, אין המתגייר מתחייב לקיים, אלא מקבל עליו **עול** מצוות ומכיר בחיובים ועונשם. דעה זו היא דעה יחידאית, והפוסקים לא הסכימו עליה, וגם לפי דעה זו, מתבססים על כך שהמתגייר מאמין בייחוד ה' ובי"ג עיקרים, כמבואר לעיל. כאמור לעיל, הרב משה הכהן למד את דבריו מן ה'אחיעזר', ואין זה הפירוש המקובל של דברי ה'אחיעזר'.

ד. דרכם של בתי הדין לגיור

1. פסק הלכה: לאור הנ"ל, איננו נוקטים בדרכם של הרב עוזיאל והרב הכהן, כיוון שדעתם יחידאית ולא נתקבלה בידי הפוסקים.
2. גדולי הפוסקים האחרונים (הרב הרצוג, הרב אונטרמן, הרב עובדיה יוסף ועוד) הסתמכו על ה'אחיעזר', ולאורם אנו הולכים.

23. ר' ספרו של הד"ר פינקלשטיין עמ' 32-36 ובהערות שם; מאמרו של הרב יעזר אריאל, תחומין כ (תש"ס), עמ' 268.

24. הבאנו כאן את ההבחנה בין הדעות השונות, ולא הזכרנו עוד פוסקים ההולכים בדרך המחמירה כחזו"א וכשרידי אש ועוד, כי אין זה עיקר מאמרנו.

3. הגדרנו לפי דברי ה'אחיעזר' שקבלה פירושה רצון לקיים. חוסר יכולת (מנטלית או סביבתית) לקיים את יסודי הדת מוגדר חוסר רצון לקיים, וממילא קבלת המצוות פגומה. אכן, יש מצבים שבהם חוסר יכולת חלקי אינו מורה בהכרח על חוסר רצון לקיים (למשל המסורתיים שמקפידים באדיקות על חלק מן המצוות) ובצוהר זה אנו נכנסים והולכים לפעמים על חבל דק לקולא בבחינת המתגיירים העומדים לפנינו. ההבחנה בין הלא יכול לבין הלא רוצה היא דקה, וכלשונו של הרב אונטרמן (קובץ תורה שבעל פה, תשל"א, עמ' טז): 'נקודה זו היא החמורה ביותר בקבלת גרים וקשה להגדיר אותה כראוי, ועל כן, אומר הרב, צריך לדון בה בכובד ראש 'ולהוועץ בבעלי הוראה מומחים לקבוע כראוי אם יש שם קבלת מצוות שלמה שמעכבת בגיור'. המעיין במכלול דבריו של הרב אונטרמן ימצא שהוא דיבר בפירוש על קבלה לקיים (עיין שם, סוף עמ' טו), אך מאידך גיסא, מפני גודל השעה, הוא ראה צורך להקל על פי המתווה של ה'אחיעזר' וההבחנה הדקה בין 'לא יכול' ל'לא רוצה'. זהו הסף הנמוך שאליו אפשר למתוח את החבל, אך לא יותר מכך. הדעות היחידות הן לנו גיבוי הלכתי, אך לא דרך מרכזית לילך בה. כמו כן, איננו עוסקים במתגיירים חדלי אישים, אלא באנשים בעלי יכולות שמגיעים להישגים בתחומים אחרים, הן בתחום המקצועי הן בתחום הכלכלי. על כן, חוסר יכולתם, לכאורה, לעמוד בקיום המצוות קרוב יותר ל'לא רוצה' ולא ל'לא יכול'.

